

Wet Zorg en Dwang Op elke plaats de puntjes op de 'i' (workshop 'intramuraal')

symposium KEC
'Probleemgedrag in de ouderenzorg: een doeltreffende aanpak?!'
19-9-2019

Mr R. Helle
specialist ouderengeneeskunde (Viva!zorggroep)
Juridisch en medisch adviseur

Onthulling belangen spreker

(potentiële) belangenverstremming	GEEN
Voor bijeenkomst mogelijk relevante relaties met bedrijven	GEEN
<ul style="list-style-type: none">• Sponsoring of onderzoeksgeld• Honorarium of andere (financiële) vergoeding• Aandeelhouder• Andere relatie, namelijk ...	GEEN

Disclosure sheet

Wat komt er aan de orde?

- Beschrijving wet: focus besluitvorming
 - wanneer toepassing WZD?
 - stappenplan ~~extra eisen ambulante~~
- Verantwoordelijkheidsverdeling
 - Zorgverantwoordelijke / 'Betrokken' arts
 - WZD-arts/ functionaris
- Stand van zaken
- Casuïstiek / vragen?

Begin 2020

Mevrouw A 90 jaar heeft al jaren thuiszorg i.v.m. arthrose, lichte hemiparese, DM. Weet wat zij wil!. Laatste 5 jaar geleidelijk vergeetachtiger...

Jan 2020 een blaasinfectie, 'delirant', huisarts overlegt met de dochter 70, deze komt een paar dagen logeren.

Maart 2020 bezoek geheugenpolikliniek: diagnose M. Alzheimer, advies casemanagement, uitbreiding thuiszorg met name overnemen beheer medicatie, dagopvang en...

Kahoot.it pin:

Lente 2020en toen?

1. Zijn de regels van de WZD van toepassing Ja/nee?
2. Thuiszorg merkt dat mevrouw veel afspraken over de zorg niet begrijpt. Mogen zij nu overleggen met toestemming vragen aan de dochter?

Kan de (thuis)zorg (na correcte besluitvorming) besluiten om:

4. 1x per week de koelkast uit te ruimen
5. (auto)sleutels af te nemen en weg te bergen
6. Eenmaal per week 'gedwongen' (thuis) douchen
7. Gedwongen controle van bls +
8. Wie beslist : a. koelkast uit ruimen; b controle bls

Nieuwe wetten

Hulpverlener of patiënt???

Wanneer welke wet

WVGGZ

Indien (...) gevolg van () psychische stoornis,
MAAR NIET een **psychogeriatrische aandoening**

WZD

Mensen die in verband
met een psychogeriatrische aandoening () zijn
aangewezen op zorg

Bij combi → WVGGZ

Kern nieuwe wetten

Laatste redmiddel en alleen als....

Onvrijwillige Zorg (WZD) =

Verplichte zorg (WVGGZ) =

Zorg waartegen verzet

(WZD oude toelichting : ook bij 'geen instemming'?)

Continuüm van (dwang) zorg van
'thuis' tot verplicht intramuraal

Verskil besluitvorming

WVGGZ

Zorgmachtiging door rechter
Crisismaatregel door burgemeester
Alle vormen inclusief gedwongen verblijf

WZD

Onvrijwillige zorg door WZD-arts(*) (ook ambulante)
Opname **geregistreerde?** accommodatie door CIZ
(geen instemming, geen verzet = oude regeling art60 BOPZ)
Gedwongen verblijf door rechter
IBS door burgemeester
WZD-arts/functionaris(*) = *niet de behandelend arts*

Procedure WVGGZ

Zorgmachtiging

- Elke burger melding bij gemeente loket
- Daarna onderzoek door
- Vervolgens naar de OvJ, die wijst een geneesheer-directeur aan.... etc.

Crisismaatregel

- geneeskundige verklaring van **psychiater**
- + zo mogelijk horen door burgemeester
- aanwijzen van de zorgaanbieder, de geneesheer-directeur en de zorgverantwoordelijke, evt. accommodatie

Procedure WZD

WZD van toepassing
zorg i.v.m. psychogeriatrische aandoening
(of als er een verklaring komt....?)

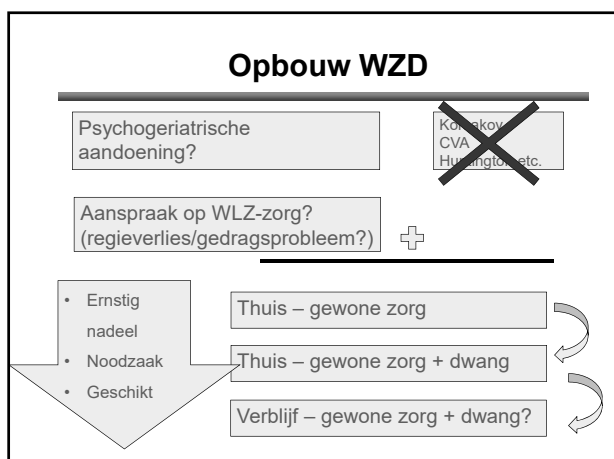
Rechterlijke Machtiging

- Aanvraag door: naasten of de zorgaanbieder die de cliënt feitelijk zorg verleent, of de Wzd-arts.
- CIZ verzamelt, beoordeelt en doet verzoek
- geneeskundige verklaring van **deskundige arts (bij verblijf in accommodatie niet een arts verbonden aan de zorgaanbieder)**

Procedure WZD (2)

IBS

- geneeskundige verklaring van **deskundige arts (bij verblijf in accommodatie niet een arts verbonden aan de zorgaanbieder)**
- van tevoren overleg met de zorgaanbieder die de betrokkene zorg verleent of, indien deze ontbreekt, met de huisarts van de cliënt.
- De arts onderzoekt zo mogelijk de betrokkene voorafgaand aan de afgifte van de verklaring.

Wie vallen onder de wet?

Combinatie van:

- Psychogeriatrische aandoening
- Regieverlies / gedragsprobleem (waarvoor zorg nodig)

Meest gangbaar: WLZ-zorg met pg-grondslag.

Ook bij 'verklaring' door een ter zake kundige arts : 'zelfde problematiek / regieverlies t.g.v. pg-probleem'

Neurocognitieve stoornissen = psychogeriatric?

CIZ 2019: DSM-5 criteria uitgebreide neurocognitieve stoornis (NCS)

Dan is onderliggende oorzaak / diagnose niet relevant!

Wie vallen NIET? onder de wet

Mensen met *vergelijkbare problematiek* en een *andere diagnose* zoals:
CVA, M. Parkinson, andere neurodegeneratieve ziektes

Optie in de wet: Mogelijkheid om andere ziektes en aandoeningen vast te leggen ; Noodzaak?

Wet is deels WEL van toepassing bij tijdelijk verblijf in een ziekenhuis, bij de tandarts etc.
Dan zoveel mogelijk zorgplan (en onvrijwillige zorg) WEL volgen

Onvrijwillige zorg

....ingrepen die een aantasting betekent van fundamentele rechten zoals het recht op vrijheid en het recht op eerbiediging van het privéleven.

Geen instemming / of verzet bij uitvoering

Vormen Onvrijwillige zorg (1)

- het toedienen van voeding, vocht of medicatie , controles voor een somatische of pg aandoening;
- beperken van de bewegingsvrijheid (Actiz beperkt om het lichaam; concept Regeling juist ruim);
- insluiten;
- uitoefenen van toezicht op betrokkene;
- onderzoek aan kleding of lichaam;
- onderzoek van de woon- of verblijfsruimte op gedrag beïnvloedende middelen en gevaarlijke voorwerpen;
- controleren op de aanwezigheid van gedrag beïnvloedende middelen;

Vormen Onvrijwillige zorg (2)

- aanbrengen van beperkingen in de vrijheid het eigen leven in te richten, die tot gevolg hebben dat betrokkene iets moet doen of nalaten, waaronder begrepen het gebruik van communicatiemiddelen;
- beperken van het recht op het ontvangen van bezoek.

Wel stappenplan (3)

(als cliënt wilsonbekwaam is en de vertegenwoordiger / cliënt zich niet verzet)

a. het toedienen van medicatie die van invloed is op het gedrag of de bewegingsvrijheid van de cliënt, vanwege de psychogeriatrische aandoening of verstandelijke handicap

Uitzondering (niet 'automatisch' onvrijwillig)

Medicatie ter behandeling v/e

- **psychische stoornis**
- voorgeschreven volgens **professionele richtlijnen**

Wel stappenplan (4)

b. een maatregel die tot het gevolg heeft dat de cliënt enige tijd in zijn bewegingsvrijheid wordt beperkt,

c. of de mogelijkheid tot insluiting

Verantwoordelijkheidsverdeling (1)

Zorgverlener:

bevoegd tot het toepassen van vrijheidsbeperkingen

Zorgverantwoordelijke een ter zake kundige arts of(*): stelt het zorgplan op en is in algemene zin verantwoordelijk voor de zorg aan een cliënt

Zorgaanbieder:

bepaalt wie zorgverantwoordelijke is en wie als zorgverlener kunnen optreden.

(*) of concept bij regeling van Onze Minister:

IG3 ; vpk; register beroepsopleidingen: begeleiders...+ div HBO opleidingen

Verantwoordelijkheidsverdeling (2)

Aanstelling Wzd-arts (functionaris) (art 2b):

bij gedwongen opnames of verlenen onvrijwillige zorg advies cliëntenraad

De zorgaanbieder

- Zorgt dat de Wzd-arts/f zijn taken goed kan uitvoeren
- waarborgt de onafhankelijkheid bij de uitvoering van zijn wettelijke taken.
- geeft de Wzd-arts/f geen aanwijzingen met betrekking tot diens taakuitvoering op grond van deze wet.

Vaststellen zorgplan

- Binnen 6 weken overleg over zorgplan
 - Zorgverantwoordelijke stelt het zorgplan vast.
 - De ZV spant zich in om instemming te krijgen
 - Alleen zorg uitvoeren op basis van zorgplan
- Hoofregel geen onvrijwillige zorg opnemen
- Zorgverantwoordelijke: vereiste kennis en ervaring

Geen zorgplan?

- Alleen zorg met instemming de cliënt (of vertg)

Als geen vertegenwoordiger:

zorg waarvoor redelijkerwijs instemming+ geen verzet

Tenzij noodsituatie...schriftelijk besluit ZV

-

Wilsonbekwaam? (art 3.)

Eerst beslissing door **Deskundige**

- Niet zijnde de bij de zorg betrokken arts (onduidelijk deskundige ook niet-betrokken?)
- Volgens gangbare richtlijnen
- Pas na overleg door de deskundige met de vertegenwoordiger *gericht op overeenstemming (?)*

Indien geen overeenstemming wordt bereikt, neemt de bij de zorg betrokken arts de beslissing

Onvrijwillige zorg

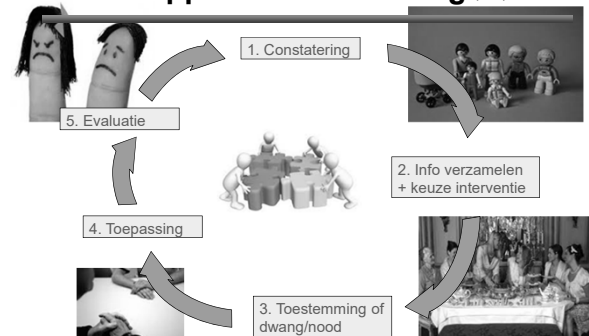
- ernstig nadeel *ten gevolge* van pg aandoening of daarmee gepaard gaande psychische stoornis of combi
- (effectief, proportioneel)
- Overleg met één andere discipline
- Met arts als a,b,c
- Met specifieke discipline bij d,e

Ernstig nadeel? – ruim!

het bestaan van of het aanzienlijk risico op:

- levensgevaar, ernstig lichamelijk letsel, ernstige psychische, materiële, immateriële of financiële schade, ernstige verwaarlozing of maatschappelijke teloorgang, ernstig verstoorde ontwikkeling voor of van de cliënt of een ander;
- bedreiging van de veiligheid van de cliënt al dan niet doordat hij onder invloed van een ander raakt;
- de situatie dat betrokkene met hinderlijk gedrag agressie van anderen oproept;
- de situatie dat de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar is

Stappen besluitvorming (Viva)

Wet zorg en dwang Stappenplan

De Wet zorg en dwang gaat uit van een getrappt zorgmodel dat erop gericht is om onvrijwillige zorg te voorkomen. Als het niet lukt om een vrijwillig alternatief te vinden, moet de zorgorganisatie een stappenplan doorlopen waarbij de situatie goed wordt geanalyseerd, alternatieven in een multidisciplinair team worden bekeken, en (externe) deskundigheid wordt ingeschakeld om mee te denken.

Het zorgplan

De Wet zorg en dwang (WZD) stelt eisen aan het opstellen van een zorgplan voor alle cliënten met een ernstige beperking of psychogeriatrische aandoening (zoals dementie), die professionele zorg krijgen in een zorginstelling of anderszins (opgenomen in een instelling). Het zorgplan moet op rekening meer moet houden bij het opstellen van het zorgplan.

ZORPLANOPSTELLEN

- Het zorgplan wordt s.a.m., maar uiterlijk binnen 5 weken na aanvang van de zorg opgesteld.
- Het zorgplan houdt op veel mogelijk rekening met de wensen en voorkeuren van de cliënt. Als dat niet mogelijk is, laat de zorgorganisatie de cliënt erop terugkomen of wordt het schriftelijk en ondubbelzamen vastgesteld.
- De zorgorganisatie bepaalt het zorgplan met de cliënt.

Ontstaat er (risico op) ernstig nadeel?

Consistent de zorgorganisatie/verpleegkundige dat het zorgplan niet voldoet aan de eisen van de wet en dat er een risico bestaat op ernstig nadeel voor de cliënt en/of zijn omgeving? Overleg met het toezicht.

RECHTGEVING

- Beschikbare informatie over zorg.
- Persoonlijke medische gegevens.
- Acties en plannen van andere betrokkenen/organisaties.
- Zo nodig bijdragen van een toezicht.
- Hoopgevoel om mee te denken.

ONVRIJWILLIGE ZORG

ONVRIJWILLIGE ZORG DOORWAARTEEN DE CLIËNT ZICH VERZEKT EN BESTAAT:

- Toediening van medische, verpleegkundige, fysiotherapeutische, verpleegkundige, psychologische, sociale, juridische, financiële, of andere diensten.
- Toediening van begeleiding, ondersteuning, of andere diensten.
- Toediening van begeleiding, ondersteuning, of andere diensten.
- Toediening van begeleiding, ondersteuning, of andere diensten.
- Toediening van begeleiding, ondersteuning, of andere diensten.
- Toediening van begeleiding, ondersteuning, of andere diensten.
- Toediening van begeleiding, ondersteuning, of andere diensten.
- Toediening van begeleiding, ondersteuning, of andere diensten.

Onderzoek naar alternatieven (artikel 3)

- Hoe groot is het risico op ernstig nadeel?
- Wat zijn de alternatieven voor het huidige zorgplan?
- Hoe groot is het risico op ernstig nadeel?
- Hoe groot is het risico op ernstig nadeel?
- Hoe groot is het risico op ernstig nadeel?
- Hoe groot is het risico op ernstig nadeel?
- Hoe groot is het risico op ernstig nadeel?
- Hoe groot is het risico op ernstig nadeel?

Wet zorg en dwang Stappenplan

Stap 1

Heroverweging van het zorgplan/opname van onvrijwillige zorg in het zorgplan.

BEZWAARPARTIJEN: * Het overlegende orgaan (zorgorganisatie) en de cliënt (of zijn omgeving).

Wet van de impact van onvrijwillige zorg op de lichamelijke en geestelijke ontwikkeling van de cliënt en op zijn participatie.

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Stap 2

Verlenging van de periode waarin onvrijwillige zorg verleend kan worden.

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Stap 3

Verlenging van de periode waarin onvrijwillige zorg verleend kan worden.

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Wet van de cliënt (naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, etc.).

Evaluaties bij stappenplan

Overleg voor inzet en bij elke evaluatie :

Cliënt (vertegenwoordiger) + **Zorgverantwoordelijke**
+ **minimaal één andere relevante discipline**

Instemming van de behandelend arts vereist voor (a+b+c):
(gedwongen vocht, voeding, medische of therapeutische behandeling;
vrijheidsbeperking / insluiting).

Na max 3 maanden : **ook niet betrokken deskundige** (= buiten het team)

Na max 3 maanden: **advies van externe deskundige**

Daarna weer alleen met cliënt en eigen team (2 disciplines etc.).

+ *telkens toetsing door WZD-f + ondersteuning door cliënt vertrouwenspersoon*

Zorgplan – Wzd-arts/f art 11a (1)

Bij onvrijwillige zorg / wijziging onvrijwillige zorg → zorgplan naar Wzd-arts (functionaris)

Wzd-arts/f: toetst aan uitgangspunten (*)

Bij niet voldoen → aanwijzing aan ZV het aan te passen

De zorgverantwoordelijke informeert de Wzd-arts/f over een evaluatie van het zorgplan als bedoeld in artikel 11, vierde lid. = voortzetten onvr zorg cf advies externe deskundige

Voorstel nov 2018: *alleen extern advies* als afbouw na 'uitgebreide' overleg (art 10.10) niet lukt

Opname

- ernstig nadeel (is nu “niet handhaven”)
- bij gedrag waardoor het leveren van cliëntgerichte zorg niet mogelijk is → “onvrijwillig”
-

Onvrijwillige opname

Aanvraag

- tm 2^e graad + juridische partners (kleinkinderen + schoondochter/zoen); vertegenwoordigers etc.
- Zorgaanbieder van feitelijke zorg

Diverse andere papieren + Evt zorgplan

Als er grond is om aan te nemen dat het gaat om onvrijwillig verblijf en aan de criteria is voldaan

Overige onderwerpen

- Onvrijwillige opnames (CIZ, RM, IBS)
- Ontslag en verlof: andere route + besluit WZD-arts
- Klachtencommissie en schadevergoeding
- Art 60a
- Bij geground vermoeden tekortschieten uitvoering onvrijwillige zorg → meldplicht (zorgaanbieder, de Wzd-arts/f, de zorgverantwoordelijke of de zorgverlener)
- Art 18: regeling weke gegevens uit te wisselen door WZD-arts/f met burgemeester etc.
- Registratie en analyse door instelling

Stand van zaken....sept 2019

- Besluit Zorg en Dwang bij Tweede Kamer
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/besluiten/2018/07/13/ontwerp-voor-besluit-zorg-en-dwang-psychogeriatrische-en-verstandelijk-gehandicapte-clienten>
- Wetsvoorstel: aanpassing **WZD-functionaris?->EK**
- Toelichting op de wet
<https://www.dwangindezorg.nl/nieuwe-wetgeving/wet-zorg-en-dwang>
- Uitstel datum inwerkingtreding?-> overgangsjaar
- Wetsvoorstel toegang ggz tot Wlz
- Andere uitvoeringsregelgeving

Stand van zaken....aug 2019 (2)

- Implementatie – veel acties , veel partijen
- **VWS** bundelen enverwacht wordt...
(www.dwangidezorg.nl/.....)
- **Actiz**: o.a. dit voorjaar / zomer 2019 vijf
handleidingen
 - Handreiking Wzd voor zorgaanbieders
 - Handreiking Wzd-functionaris
 - Handreiking Zorgverantwoordelijke
 - Handreiking Keuze wel / geen onvrijwillige zorg
 - Instelling Klachtencommissie Onvrijwillige Zorg
- **Verenso**: handreiking SO + deelname
- ????.enz.... etc....enz...

Afsluitend

Vragen ??

Casuïstiek